

انسان معنوی

سکون هستی، لبخند خدا

/ سید حسین حسینی /

موسسه انتشارات بعثت

تهران - زمستان ۹۷

سرشناسه	: الحسيني، سيدحسن، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: انسان معنوی (شکوه هستی، لبخند خدا) / سيدحسن الحسيني.
مشخصات نشر	: تهران: بعثت، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهري	: ۲۵۸ص: جدول، نمودار (رنگی)؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۷-۰۳۵-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۵۵] - ۲۵۸: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: معنویت
موضوع	: Spirituality:
موضوع	: انسان (عرفان)
موضوع	: Man (Mysticism)*
موضوع	: معنویت — اسلام
موضوع	: Spirituality-- Islam:
موضوع	: معنویت — جنبه‌های قرآنی
موضوع	: Spirituality-- Quranic teaching:
موضوع	: ۱۳۹۷ الف ۶۵الف / ۶۲۴ BL
رده بندی کنگره	: ۲۰۴
رده بندی دیویی	: ۵۳۸۲۲۵۴
شماره کتابشناسی ملی	

موسسه انتشارات بعثت

بنیان گذار زنده یاد استاد فخرالدین حجازی
تاس: ۱۳۴۷ / پروانه نشر ۶۵۴ / شماره ثبت شرکت‌ها ۳۳۷۱
عضو رسمی اتحاد ناشران و کتاب فروشان تهران و انجمن فرهنگی ناشران کتب دانشگاهی

انسان معنوی

شکوه هستی لبخند خدا

/ سید حسن الحسینی /

نوبت چاپ: اول / تاریخ انتشار: زمستان ۱۳۹۷
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / تعداد م: ۲۵۸
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۷-۰۳۵-۶ ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۷-۰۳۵-۶

نشانی: تهران-خ انقلاب-خ ۱۶ آذر- شماره ۳۶- ساختمان بعثت
کدپستی: ۵۴۴۹۳-۱۴۱۷۹ / دورنگار: ۶۶۴۹۸۴۶۵
تلفن: ۶۴۴۱۹۸۹۹-۶ بخش: ۶۴۴۱۸۸۹۸

— www.besatpub.ir —
besat.lib@gmail.com
https://telegramme/besatpub

https://www.instagram.com/entesharat_besat

کلیه حقوق این اثر برای ناشر و مولف محفوظ می‌باشد.

فهرست

۹.....	مقدمه نویسنده.....
۱۴.....	فصل اول
۱۴.....	مروری بر مفاهیم پایه معناگرایی.....
۱۴.....	مقدمه.....
۱۴.....	سوال‌های قابل طرح.....
۱۶.....	تعاریف ارائه شده برای معنویت و انسان معنوی.....
۲۷.....	بنیان‌های معنویت در واقعیت و وجود انسان.....
۳۳.....	مرزهای مفهومی معنویت و انسان معنوی.....
۳۶.....	بنیان‌های معنویت در ساز.....
۳۷.....	زیرساخت‌ها برای پیدایش انسان معنوی و منابع آن.....
۴۲.....	ضرورت طرح انسان معنوی.....
۴۳.....	پیامدها و آثار سازنده معنویت برای انسان.....
۴۳.....	آسیب‌های ناشی از فقدان معنویت.....
۴۴.....	مخاطرات پیش روی معنویت‌گرایی.....
۴۵.....	خلاصه فصل.....
۴۸.....	فصل دوم
۴۸.....	عقل، دین و معنویت.....
۴۸.....	مقدمه.....
۴۸.....	ویژگی‌های انسان معنوی در ساحت اندیشه‌های برگزیده.....
۵۸.....	دین و معنویت.....
۶۰.....	امور هدایت‌کننده به حقیقت معنویت در ادیان توحیدی.....
۶۲.....	سطوح چندگانه بهره‌مندی از معنویت دین پایه.....
۶۴.....	نقش و آثار دینداری در تربیت انسان معنوی.....

معنویت و انسان معنوی در ادیان بزرگ.....	۶۸
انسان معنوی در زرتشت.....	۶۸
انسان‌شناسی آیین زرتشت.....	۶۹
مراحل تعالی خود در آیین زرتشت.....	۷۱
ابعاد خود از نگاه زرتشت.....	۷۴
چیستی مفهوم خودشناسی از نگاه زرتشت.....	۷۶
روش‌های تربیتی از نگاه آیین زرتشت؛ نگاه انسان‌شناسی.....	۷۸
انسان آیین زرتشت.....	۸۰
گزیده‌ها از سخنان زرتشت.....	۸۰
معنویت در یهودیت.....	۸۲
معنویت در مسیحیت.....	۸۶
معنویت و انسان معنوی در اسلام.....	۹۲
مصادیق معنویت در قرآن.....	۹۳
«انسان» و «معنویت» سخن مشترک ادیان و وحی.....	۱۰۴
معنویت و انسان معنوی در ادیان و فرهنگ اسلام؛ استخراجی.....	۱۰۸
معنویت در آیین هندو.....	۱۰۹
معنویت در آیین بودا.....	۱۱۶
معنویت در کنفیوس.....	۱۲۱
خلاصه فصل.....	۱۲۶
فصل سوم.....	۱۲۸
مقدمه.....	۱۲۸
ویژگی‌های انسان معنوی.....	۱۳۱
شاخص‌های فرعی.....	۱۳۳
انسان معنوی راهی به آینده.....	۱۷۵
خلاصه فصل و نتیجه‌گیری.....	۱۸۰
فصل چهارم.....	۱۸۶
شاخص‌ها و ویژگی‌های مشترک معنویان.....	۱۸۶
مقدمه.....	۱۸۶

۶	راهنمای تکمیل پرسش‌نامه‌ها.....
۷	استخراج نتایج.....
۹	معنویت و انسان معنوی در اسلام.....
۲۲	پیوست
۲	معنویت و انسان معنوی در اسلام.....
۲	مقدمه.....
۲	قسمت اول - معنویت در مبانی و نظام ارزشی قرآن.....
۴	قسمت دوم - معنویت و کمال در آموزه‌های انسان‌شناسی قرآن.....
۷	قسمت سوم - مصادیق معنویت در قرآن.....
۳	خلاصه فصل.....
۵۰	منابع و مآخذ

مقدمه نویسنده

همان طور که روان‌شناسان مطرح می‌کنند، هر انسانی در طول زندگی خود با انواع پرسش‌ها از معنای زندگی، امکان غایت‌مداری آن و آینده‌های مبهم روبه‌رو می‌شود. سوالاتی که اضطراب عمیقی را در او ظاهر می‌سازد. البته نحوه پاسخ به آن‌ها، افکار، احساسات، کردار و حتی سلامت روان انسان را تا حدود زیادی در طول زندگی تعیین خواهد کرد. جانب تجربه‌ار که در عالم واقع و عینیت زندگی، همه انسان‌ها در پی پاسخ این پرسش‌ها برزمنی‌آیند به‌دکه از راه‌های دیگر سعی در فراموش کردن سوالات عمیق وجودی و آرام بردن احساس اضطراب خود می‌نمایند.

امروزه معناگرایی و معنویت^۱ گهر گسده‌ای است که در غوغای مشتعل مادیت، تنها کسان اندکی به دنبال یافتن و به‌دست آوردن آن می‌باشند. در این بین البته ظرفیت دین کم‌نظیر و شاید در مواردی بی‌بدیل است، ولی مسلماً منحصر به فرد نیست. پیام وحی و ایمان دینی (به‌ویژه در ادیان ابراهیمی) باعث سرشاری است که انسان را متوجه عالمی به مراتب فراخ‌تر، گسترده‌تر و غایت‌مندتر می‌نماید؛ که البته انسان یکی از ثمرات و نتایج و شاید از برگزیده‌های چنین جهان است. «انسان معنوی» انسانی است که می‌تواند این غایت‌مداری و هدفمندی را بفهمد و خود را در مسیر کمال ممکن خویشتن قرار دهد.

از طرفی یکی از آسیب‌های معمول جامعه انسانی و روابط اجتماعی فقدان معنویت و گستردگی هیاهوهای فراوان و کم حاصل و بالاخره واقعیت تلخ تنازعات سرد و گرم در میان آدمیان و اجتماعات آنان است. در این بین البته دنیاگرایی و محوریت

پیدا کردن منافع کوتاه‌مدت و سود شخصی علت‌العلل یا سخن نخست است. (به یقین انواع خودکامگی درونی و انواع جباریت بیرونی، آزادی و آزاد زیستن انسان را هر روز محدودتر و رنج جامعه انسانی را افزون نموده است) و این‌همه البته محصول واگذاشتن معنای زندگی و معنویت مغفول و فراموش شده می‌باشد. چرا که در چنین شرایط آفت‌زده و مادیت محور است که انسان‌ها اصطلاحاً گرگ یکدیگر می‌شوند و رنج‌ها و دغدغه‌ها با جنگ‌های بی‌پایان فزونی می‌یابد. اگر معناگرایی را معادل «حقیقت‌جویی و حقیقت‌پویی» و بدیل نسبی گرایش‌های مادیت محور بدانیم، در چنین وضعیتی که منحصر به یک دوره و زمان هم نیست از قبل و هم‌زاد با انسان‌ها و نیز در این عصر و هم در اعصار آینده تداوم خواهد داشت. انسان‌ها از آن‌جا که حقیقت‌گرا و کمال‌طلبند و از آن‌جا که ابزار فهم و ادراک معرفت‌های برتر را دارند، قویاً برای برخورداری از مواهب سطح بالاتر حیات و داشتن زندگی بهتر؛ به معناگرایی نیازمندند. از این مسیر البته بخشی از رنج انسان‌ها کاهش یافته و در بین مردمان یا سافل بخشی از آن‌ها صلح جای تنازع حکم خواهد راند. از طرفی «انسان‌های معنوی» علاوه بر مردمان و استثنای در بین هم‌نوعان می‌باشند، اما بیشترین مردم، با اوصاف انسان معنوی آشنا شده و بر اساس مشاهدات میدانی به آن‌ها علاقه‌مند می‌باشند. هر چند خود نتوانند به آن‌ها به‌اندازه‌ای که از رشد نایل آیند. البته این به آن معنا نیست که انسان‌های معنوی مخالفین یا حتی دشمنانی ندارند و یا مردمان یکسره «خوب» را خوب و «بد» را بد می‌دانند یا عذور از منافع خویش؛ اخلاق را در داورهای خود کاملاً منظور می‌نمایند. ولی انسان‌های فطری و سالم که منافع آن‌ها در تقابل با منافع دیگران جست‌وجو نمی‌شود و یا با حقیقت و حقیقت‌طلبان، مخالفت متعصبانه نمی‌کنند، اینان نه تنها با فضیلت‌های انسان معنوی بیگانه و درگیر نیستند؛ بلکه برخی از آنان در پی کسب همین فضایل‌اند؛ ولی به‌جز اندک شماری هر یک به دلایلی کوتاهی داشته و از آن محرومند.

هر چند معناجویی و باطن‌گرایی هم‌زاد با آدمی است، اما مفهوم «انسان معنوی» را، ابتدا ادیان بیشتر توحیدی و سپس عرفا و عقلا در انداختند. در عصر حاضر نیز روان‌شناسان انسان‌گرا با طرح «سلامت معنوی» بر آن تاکید می‌ورزند. با توجه به مفاهیم متعالی و جذاب زیست معنوی، حتما بسط و سیطره گفت‌وگو و حضور و بروز «انسان معنوی» می‌تواند به تقویت حقوق طبیعی، امر صالح، استقرار هر چه بیشتر دموکراسی و انشقاق در حوزه جمعی و نیز به تربیت انسان‌های آزاد، خردمند، فرهیخته، دیندار واقعی، نیک‌فرجام و شاد و امیدوار در حوزه‌های متکثر فردی و اجتماعی یاری رساند.

همان گونه که در متن این روزگار ملاحظه خواهد شد، این هدف بلند نقطه کانونی و مشترک عقل و دین بوده و سرافرازه و مورد اهتمام مصلحان بزرگ بشر قرار داشته و دارد. «انسان معنوی» برآیند سه گانه «عرفانی»، «دین انسان گرا» و «تعالی طلبی انسان» است. در این مسیر البته آنچه سرور و گرفتار شده آن که، پدیده هایی مانند خاص گرایی فرهنگی و بنیادگرایی، تعصب و تصلب، کارکردهای دین رسمی، تمسک های بدون حقیقت، مناسک های کاذب دینی، زامبا، هیاهو و پر سر و صدا و مانند آن؛ هیچ یک کفایت چنین آفرینندگی را ندارند.

آنچه این نوشتار مورد بررسی قرار می‌دهد: اولاً، «معنویت» تعالی‌علیی انسان» سابقه‌ای دیرپا در تلاش‌های انسانی و در تکاپوی ادیان دارد و تأثیرات توصیفی است که تنها از راه آگاهی، آزادی، مسئولیت‌پذیری و تلاش تأمین می‌گردد. در این مطالعه نگره فلسفی و یا گرایش ایمان‌گرایان مسیحی^۱ دنبال نمی‌شود؛ بلکه بیشتر یافته‌های روان‌شناختی و دستاوردهای اخلاقی و دینی مرتبط با معنویت‌گرایی و مهم‌تر از این‌ها تجارب ارزشمند معنوی مدنظر قرار خواهد گرفت.

۱- «ایمان‌گرایی» یا فدیئیسم (Fideism) یکی از رویکردهای مهم در فلسفه دین و دین‌شناسی معاصر

ممی باشد. این واژه در برابر عقل گرایی به معنای کلامی آن قرار دارد. در دیدگاه ایمان گرایانه، حقایق دینی ←

با توجه به یادآوری‌های فوق، این کتاب متشکل از چهار فصل و یک پیوست است. در فصل اول، تعاریف و مفاهیم پایه معناگرایی؛ مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. در فصل دوم، موضوع عقل، دین و معنویت تبیین می‌شوند. با توجه به مطالعات فصول پیشین در فصل سوم، شاخص‌ها و ویژگی‌های انسان معنوی و نمایه‌ها و گویه‌های مربوط استخراج می‌شوند. سرانجام در فصل چهارم، پرسش‌نامه متکی به نتایج حاصله از پژوهش طراحی و برای تسهیل در خود ارزیابی و خود کنترلی ارائه می‌شود.

مؤلف

→ مبتنی بر ایمان است و از راه خردورزی و استدلال می‌توان به حقایق دینی دست یافت. سابقه تاریخی این مدعا، طولانی است و به زمان «پولس قدیس» در سده دوم میلادی، این واژه، از آن زمان تاکنون با نمودهای گوناگون ظهور یافته است. ابتدایی‌ترین زمینه‌های ظهور آن عبارت از عبارات پولس و ترتولیانوس و آگوستین دیده می‌شود. پولس عقیده داشت که آموزه اصلی مسیحیت با قواعد اخلاقی یونان تباها گشت. ترتولیانوس نیز معتقد بود که من ایمان می‌آورم به چیزی که محال است. شعار آگوستین نیز همواره این بود که «من ایمان می‌آورم تا بفهمم». اما بروز جدی و پرنفوذ این جریان از قرن نوزدهم تا زمان حاضر است. امروزه با واژه ایمان‌گرایی در حوزه کلام، نام کیرکگور (Kierkegaard, 1855-1813)، و در حوزه فلسفه دین، نام وینگنشتاین (Wittgenstein, 1951-1889) تداعی می‌گردد.

ایمان‌گرایی را می‌توان در دو شکل عمده افراطی (extreme fideism) و اعتدالی (moderate fideism) بررسی نمود. گونه نخست آن خردستیز (یا ضدعقل) است و گونه دوم، خرد گریز (یا غیرعقلی) است. در گونه نخست عقل و ایمان یکدیگر را برنتابیده و با یکدیگر ضدیت دارند. ولی در گونه دوم، عقل و ایمان صرفاً قلمرویی جدا دارند. فذئسم (نگاهی به ایمان‌گرایی افراطی و اعتدالی)، ۱۳۸۹، منبع: مجله معرفت، شماره ۶۷، عباسی، ولی‌اله).